УДК 336
JEL H 63
DOI 10.33244/2617-5940.2.2022.81-96

Т. Маршалок,
д-р екон. наук, доцент, професор кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Західноукраїнський національний університет
e-mail: marshaloktm@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-2617-3415;
Ю. Мискін,
д-р екон. наук, доцент, професор кафедри облікових технологій та бізнес аналітики,
Державний податковий університет
e-mail: muskin@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-8160-3262

БОРГОВА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

2022 рік став роком значних випробувань для України, її громадян, для економіки та державного управління. У результаті повномасштабного вторгнення росії соціально-економічний стан України сильно похитнувся. Кратно зросли видатки держави на військову та соціальну сфери. Тоді як джерел і ресурсів для фінансування потреб держави залишилося зовсім мало.

З огляду на це уряд був змушений вдатися до зміни підходів у фінансуванні бюджету країни – з податкових до боргових та грантових джерел наповнення.

В умовах дефіциту власних доходів держава вдала до інтенсивної інтервенції на зовнішніх і внутрішніх ринках позикових капіталів. Це призвело до значного зростання боргу та пошуку ефективної політики у сфері управління державним боргом.

У цій роботі розглянуто основні аспекти боргової політики України в умовах воєнного часу.

Встановлено, що в результаті повномасштабного вторгнення росії державним фінансам України було завдано значних проблем і шкоди. Це призвело до неможливості самостійно, за рахунок власних надходжень,

виконувати державою взяті на себе зобов'язання. З цих причин уряд був змушений вдатися до більш інтенсивного залучення боргових інструментів. А це зі свого боку призвело до значного зростання боргового навантаження і потреби відтермінувати та розстрочити наявні боргові зобов'язання. Доведено, що політика уряду України була абсолютно виправданою. Це дозволило забезпечити фіскальну стійкість України та уникнути краху фінансової системи, яка в надзвичайно важких умовах продовжує працювати і виконувати власні зобов'язання.

Ключові слова: *державні фінанси, фіскальна політика, борг, державний борг, військові облігації, податки.*

T. MARSHALOK,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Finance named after S.I. Yuriy,
West Ukrainian National University (Ternopil)
e-mail: marshaloktm@gmail.com
ORCID ID 0000-0002-2617-3415;
Yu. MYSKIN,
Doctor of Economic Sciences, Associate Professor, Professor of the Department of Accounting Technologies and Business Analytics,
State Tax University (Irpin)
e-mail: muskin@ukr.net
ORCID ID 0000-0002-8160-3262

UKRAINE'S DEBT POLICY UNDER MARTIAL LAW

The year 2022 has become a year of huge challenges for Ukraine, its citizens, the economy and the State Administration. As a result of the full-scale invasion of Russia, the socio-economic condition of Ukraine was greatly shaken. State expenditures on the military and social spheres have increased manifold. At the same time, there are very few sources and resources for financing the needs of the state.

In view of this, the Government was forced to resort to changing approaches in financing the country's budget – from tax to debt and grant sources of filling.

In the conditions of the deficit of own income, the state was forced to resort to intensive intervention in foreign and domestic markets of loan capital. This led to a significant increase in debt and the search for an effective policy in the field of public debt management.

This paper examines the main aspects of Ukraine's debt policy in wartime conditions.

It was established that as a result of the full-scale invasion of Russia, significant problems and damage were caused to the state finances of Ukraine. Which led to the impossibility of fulfilling the obligations assumed by the state on its own, at the expense of its own revenues. Due to which the Government was forced to resort to more intensive involvement of debt instruments. And this, in turn, led to a significant increase in the debt burden and the need to postpone or pay off existing debt obligations. It has been proven that the Government's policy was absolutely justified. This made it possible to ensure the fiscal stability of Ukraine and avoid the collapse of the financial system. Which in extremely difficult conditions continues to work and fulfill its own obligations.

Key words: *public finances, fiscal policy, debt, public debt, military bonds, taxes.*

Мета дослідження. Проаналізувати боргову політику України, а також з'ясувати, як у період воєнного часу вона впливає на фіскальну стійкість України, як реагує уряд на виклики та перешкоди, що виникали в результаті повномасштабного вторгнення росії.

Постановка проблеми. 2022 рік став роком значних випробувань для України, її громадян, для економіки та державного управління. У результаті повномасштабного вторгнення росії соціально-економічний стан України сильно похитнувся. Кратно зросли видатки держави на військову та соціальну сфери. Тоді як джерел та ресурсів для фінансування потреб держави залишилося зовсім мало.

З огляду на це уряд був змушений вдатися до зміни підходів у фінансуванні бюджету країни – від податкових вектори змінилися у бік боргових та грантових джерел наповнення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема боргового фінансування бюджетів у різних умовах функціонування держави викликає дискусію впродовж тривалого часу. Зокрема, цій проблемі були присвячені наукові роботи багатьох учених, серед яких виділимо праці С. Ф. Черничко [1], О. Л. Рудої [2], Л. В. Лисяка [3], Т. В. Сальникової [4], І. М. Федорович [5]. Проте ті проблеми, з якими зіштовхнулася Україна після повномасштабного вторгнення росії, неспівмірні з будь-якими іншими, що виникали досі. Що і робить цю проблему актуальною та такою, яка потребує глибокого аналізу.

Виклад основного матеріалу. Найперше, доцільно проаналізувати динаміку державного боргу впродовж періоду першої хвилі російської агресії, в період часткового заспокоєння, в час пандемії коронавірусної хвороби та після повномасштабного вторгнення країни-агресорки росії в Україну. Якщо порівняти і проаналізувати динаміку державного боргу протягом 2015–2022 років, то впродовж цього часу у гривневому еквіваленті державний борг зріс у 1,7 раза. Внутрішній борг збільшився з 508 млрд грн до 1 146,9 млрд грн, або у 2,26 раза. Зовнішній борг – з 826,3 млрд грн до 1 498,8 млрд грн, або у 1,81 раза. Водночас темпи зростання внутрішнього боргу є вищими, ніж зовнішнього державного боргу (таблиця 1) [6].

Таблиця 1

Державний борг України станом на 2015 – 31.05.2022 (млрд грн)

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	31.01. 2022	28.02. 2022	31.03. 2022	30.04. 2022	31.05. 2022
Державний борг	1334,2	1650,8	1833,7	1860,2	1761,4	2259,2	2 362,7	2 424,6	2 406,5	2 524,2	2 556,4	2 645,8
Внутрішній борг	508	670,7	753,4	761,09	829,5	1000,7	1 062,6	1 061	1 017,7	1 050,7	1 096,4	1 146,9
Зовнішній борг	826,3	980,2	1080,3	1099,2	931,9	1258,5	1 300,2	1 363,7	1 388,9	1 473,6	1 460,0	1 498,8

Проте після повномасштабного вторгнення росії темпи запозичень в Україні значно зросли. За період з 31.12.2021 по 31.05.2022 державний борг зріс із 2 362,7 млрд грн до 2 645,8 млрд грн, або більше ніж на 283 млрд грн, тоді як лише за березень-травень – на 239,25 млрд грн.

Якщо проаналізувати в розрізі внутрішнього та зовнішнього боргу, то внутрішній борг на кінець 2021 року становив 1 062,56 млрд грн, упродовж січня-лютого 2022 року він дещо зменшився – до 1 017,67 млрд грн. А вже у березні почав зростати, досягнувши у травні 1 146,97 млрд грн, зрісши за цей період на 129,3 млрд грн. Тоді як динаміка зовнішнього боргу впродовж усього аналізованого періоду була позитивною, винятком став 2019 рік, коли борг скоротився з 1 099,2 млрд дол. 2018 р. до 931,9 млрд 2019 р. Проте вже 2020 року зовнішні запозичення знову зросли і продовжували зростати впродовж усіх наступних аналізованих періодів, досягнувши наприкінці 2021 року позначки 1 300,9 млрд грн, на кінець травня – 1 498,86 млрд грн, зрісши за перше півріччя 2022 року на 198,7 млрд грн. Найбільш зростання було впродовж березня-травня – 109,94 млрд грн.

Відмітимо строкатість зовнішнього та внутрішнього державного боргу України щодо паритету загального обсягу державного боргу України. 2015 року внутрішній борг становив 38,08 % проти 61,93 % зовнішнього. До 2019 року частка внутрішнього боргу зростала і сягла 47,09 %. Проте, починаючи з 2020, частка зовнішнього боргу знову почала зростати і у березні 2022 року досягла 58,38 % проти 41,63 % внутрішнього боргу. Але в період повномасштабного вторгнення росії в Україну частка внутрішніх державних запозичень знову почала зростати і на наприкінці травня досягла 43,35 % (рис. 1). Для таких тенденцій є об'єктивні причини, які можна пояснити особливостями фінансування державного бюджету з початку 2022 року і, зокрема, після повномасштабного вторгнення росії в Україну.

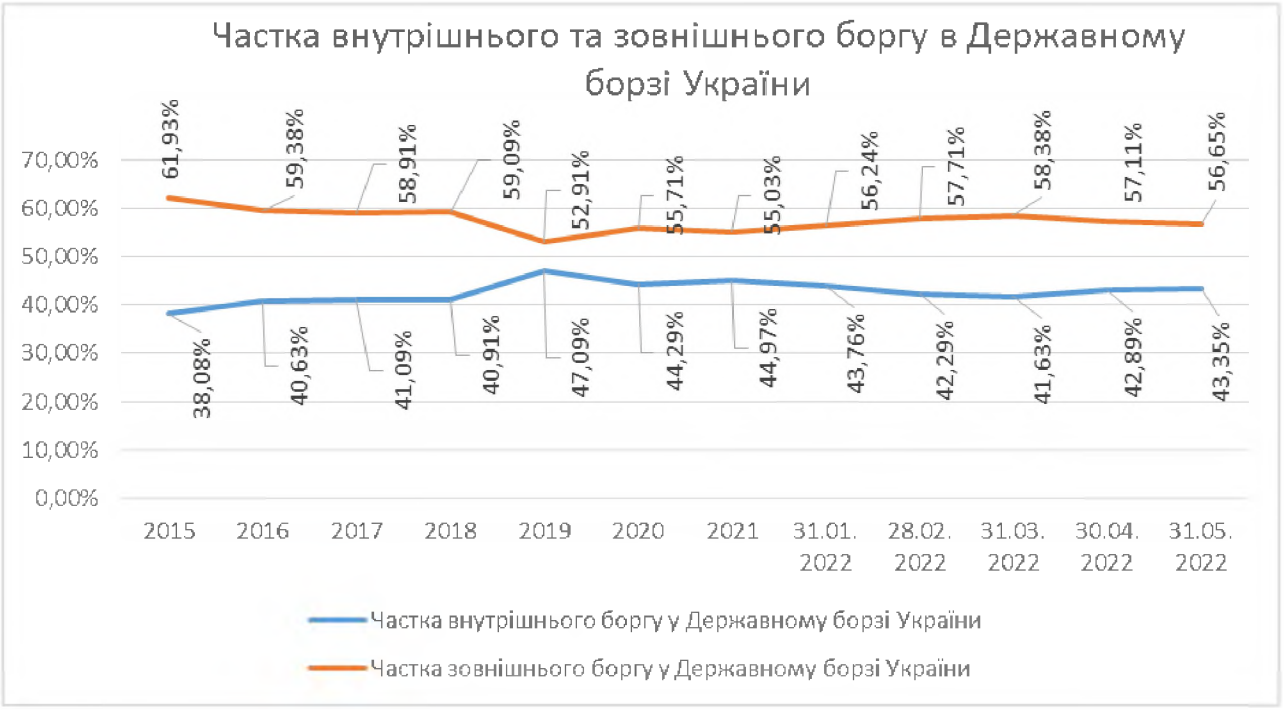

Рис. 1. Частка внутрішнього та зовнішнього боргу в структурі державного боргу України з 2015 до першої половини 2022 року (%)

Більш однорідною була структура внутрішнього та зовнішнього державного боргу, номінованого у дол. США, а динаміка впродовж 2015 та 2022 років була постійно висхідною (рис. 2).

Рис. 2. Державний борг України з 2015 до першої половини 2022 років, номінований у дол. США (млрд дол. США)

Упродовж 2015–2022 років державний борг України зріс із $55,59 млрд до $90,44 млрд, або на $34,85 млрд (62,7 %). Це відбулося за рахунок зростання внутрішнього боргу, який зріс від $21,17 млрд до $39,21 млрд, або на $18,04 млрд чи 85 %, та зовнішнього – із $34,43 млрд до $51,23 млрд, або на $16,8 млрд чи 48,8 %.

Зростання державного боргу, номінованого у дол. США, в основному відбулося за рахунок приросту внутрішнього боргу, який за період 2015–2022 років зріс на 85 %, тоді як зовнішній борг – лише на 48,8 %. Водночас останній все одно залишається більшим на $12 млрд. Лише впродовж першого півріччя 2022 року державний борг України зріс на $3,83 млрд в основному за рахунок зовнішнього боргу.

Швидкі темпи зростання державного боргу після початку повномасштабної російсько-української війни пояснюються так. Зокрема, після агресії росії у лютому 2022 року Україна зазнала значних втрат, які проявилися у зростанні інфляції, девальвації національної валюти, дефіциті фінансових ресурсів, необхідних для ефективного фінансування державних видатків. Як наслідок, уряд був змушений займатися пошуком додаткових джерел наповнення бюджету країни, основними з яких стали боргові інструменти, залучені на зовнішніх та внутрішніх ринках. Наприклад, у травні 2022 року план за запозиченнями виконано на 170,5 % [7]. А на фінансування державного бюджету у січні-травні було залучено 376,6 млрд грн, яких 225,5 млрд грн від розміщення ОВДП (НБУ викупив ОВДП на суму 120 млрд грн, фізичні та юридичні особи – 105,5 млрд грн), із зовнішніх джерел надійшло 151,1 млрд грн. Лише за березень-травень було залучено 358,7 млрд грн, або 95,2 % від запозичень за перші п’ять місяців 2022 року (таблиця 2). Такі проблеми, як значне звуження податкової бази, відсутність стабільних джерел доходів, значне зростання видатків насамперед на потреби військових та соціальну сферу створили значне фінансове навантаження на бюджет. Потреби уряду у щомісячному дофінансуванні бюджету становили приблизно $5 млрд.

Таблиця 2

Особливості боргової політики уряду України 2022 року

Показники	Січень	Лютий	Березень	Квітень	Травень	За січень-травень
Усього надійшло (млрд грн), зокремаі:	10,9	7	145	104,1	109,6	**376,6**
У % до плану (за весь період)	23,8	–	120,4	156,2	170,5	**170,5**
Від розміщення ОВДП (всього) (млрд грн), зокрема:	10,8	5,8	49,7	77,6	85	**225,5**
У гривнях (млрд грн),	6,7	5,1	49,4	69,6	80,4	**130,7**
В іноземній валюті у перерахунку в млрд грн (млн дол. США + млн євро)	₴4,1 ($143,1+€0)	₴0,7 ($16,7+€7,1)	₴0,3 ($11,8+€0)	₴8 ($75,4+€174,9)	₴4,6 ($4,4+€51,7)	₴17,7 ($356,4/€233,7)
Із зовнішніх джерел (млрд грн)	0,1	1,2	95,4	26,5	27,9	**151,1**

Брак фінансових ресурсів, хитка фіскальна стійкість у майбутньому могли б призвести до порушення платоспроможності та можливості ефективно виконувати боргові зобов'язання (рис. 3–5).

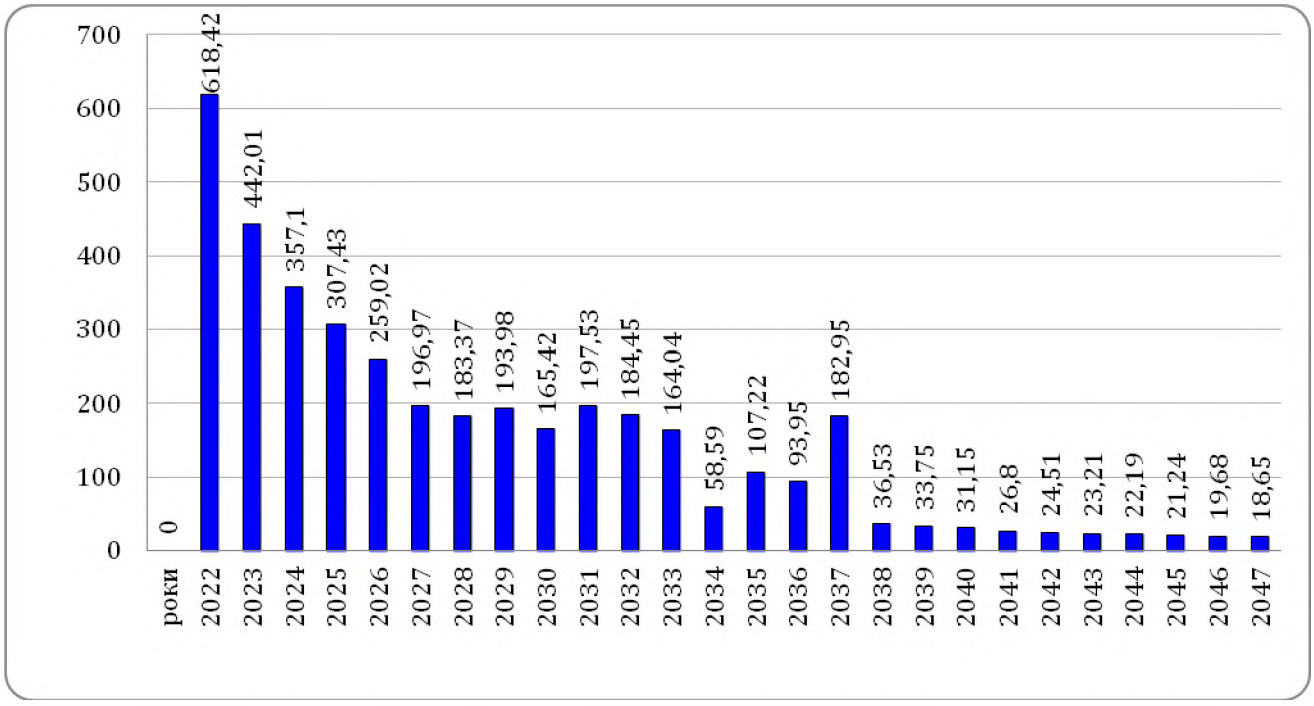

Рис. 3. Графік обслуговування та погашення державного боргу у 2022–2047 роках (графік на червень 2022 року) (млрд грн)

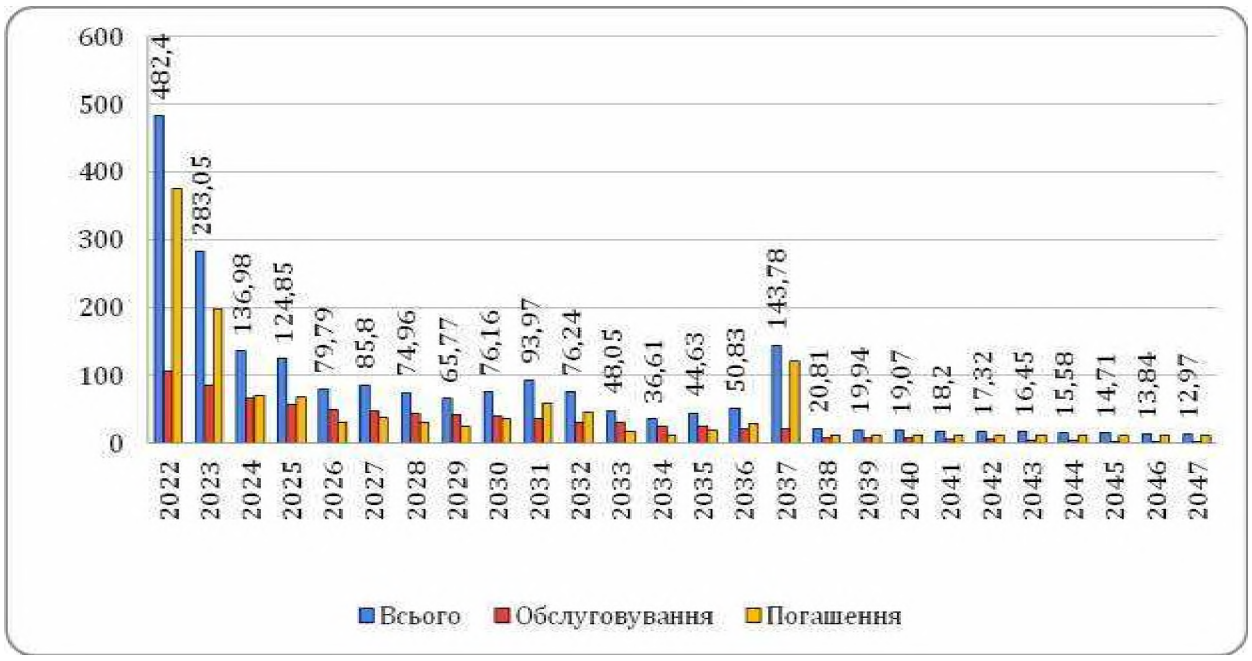

Рис. 4. Графік обслуговування і погашення внутрішнього державного боргу у 2022–2047 рр. (графік на червень 2022 року) (млрд грн)

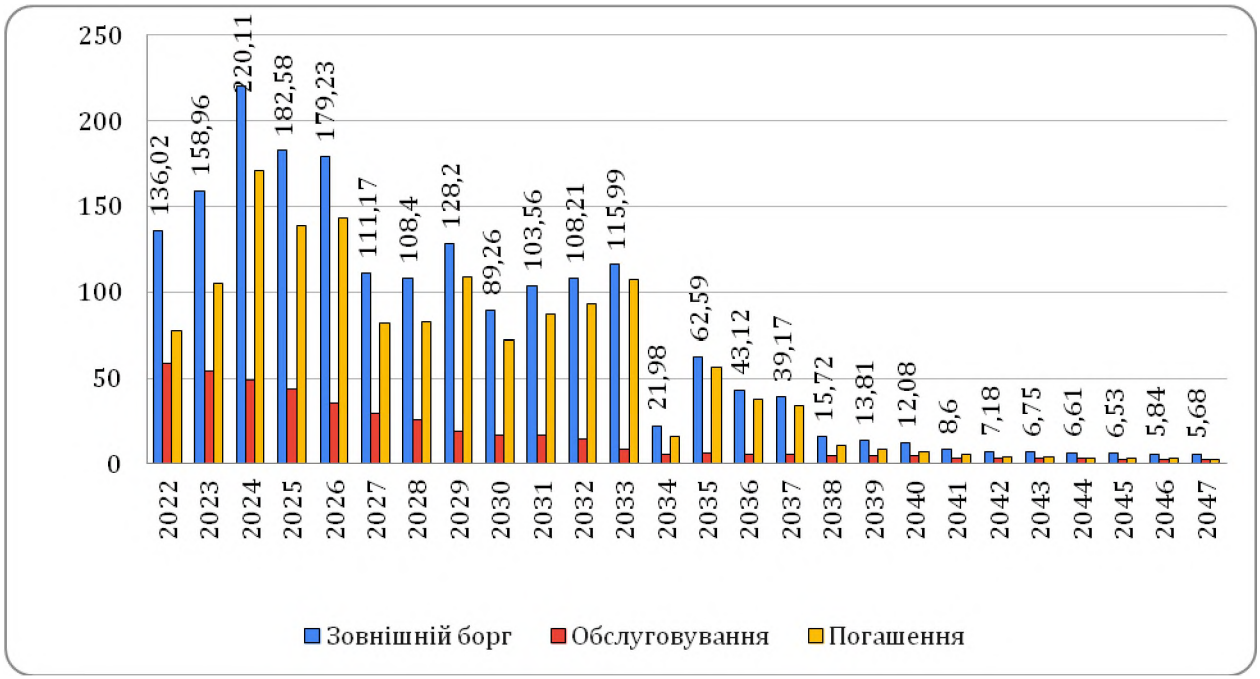

Рис. 5. Графік обслуговування і погашення зовнішнього державного боргу у 2022–2047 рр. (графік на червень 2022 року) (млрд грн)

Згідно з графіком погашення й обслуговування державного боргу 2022 р. на такі цілі уряд мав би витратити 618,42 млрд грн (482,4 млрд грн – за внутрішнім боргом і 136 млрд грн – за зовнішнім) [8], з яких у січні-травні було сплачено 244,3 млрд грн, що в умовах значного зростання видатків могло б призвести до колапсу фінансової системи України.

Так, відповідно до оперативних даних Міністерства фінансів України видатки державного бюджету в першому півріччі 2022 року становили 1 032,9 млрд грн, дефіцит – 405,2 млрд грн, що вже на той час становило 9,3 % від реального показника ВВП 2021 року [9]. Тому не важко припустити, що без ефективної політики уряду щодо можливого послаблення боргового навантаження 2022–2023 роки можуть стати роками випробовування фінансової системи України. А в економічному плані це будуть найважчі роки за всю історію незалежної України. Уряд буде змушений працювати в умовах невизначеності, непередбачуваності та рецесії економіки. Підтвердженням цих слів можуть бути прогнози падіння ВВП України оприлюднені Світовим банком, МВФ та НБУ. Зокрема, згідно з прогнозом Світового банку 2022 року ВВП України скоротилося на 45,1 %, МВФ – 35 % [10]. За прогнозами НБУ, які оприлюднені в Інфляційному звіті, рівень падіння ВВП 2022 року становить 33,4 %, що є найоптимістичнішим прогнозом усіх запропонованих [11].

З огляду на всі негативні тенденції уряд України вимушений був вдатися до пошуку шляхів відтермінування, реструктуризації чи списання частини державного боргу України. Такі кроки мають привести до зниження боргової та фінансової напруги у державних фінансах, зекономити частину ресурсів для фінансування нагальних потреб воєнного та соціального характеру, залишити валютні ресурси в Україні.

Не менш важливою причиною пошуку шляхів перенесення виконання боргових зобов'язань є зміни внутрішньо економічної ситуації та тенденцій у фіскальній і монетарній сферах. Зокрема, з 03.06.2022 Національним банком України було ухвалило рішення про підвищення облікової ставки з 10 % до 25 % [11]. Таке рішення привело до перегляду внутрішньо боргової політики Міністерства фінансів України, передусім щодо ОВДП. Зокрема, щоб такі цінні папери не втратили своєї привабливості, Міністерство фінансів України поступово почало підвищувати ставки за гривневими ОВДП, зі свого боку свідчить про зростання дохідності за гривневими облігаціями і підвищення

сум виплат у гривневому еквіваленті за валютними ОВДП (через послаблення національної валюти) у майбутньому.

02.08.2022 розміщено ОВДП на суму 3,1 млрд грн - *3,07 млрд грн - під 16 % з погашенням 27.09.2023;* - 20,4 млн грн - під 14 % з погашенням 05.07.2023; - 22,7 млн грн - під 10 % з погашенням 11.01.2023
26.07.2022 розміщено ОВДП на суму 9,87 млрд грн - *100,1 млн євро - під 2,5 % з погашенням 11.01.2024;* - *50 млн дол - під 4,0 % з погашенням 25.01.2024;* - *3,7 млн грн - під 14 % з погашенням 26.06.2024;* - *3,68 млрд грн - під 16 % з погашенням 27.09.2023;* - *47 млн грн - під 14 % з погашенням 05.07.2023;* - *29 млн грн - під 10 % з погашенням 11.01.2023;* - *537 млн грн - під 9,5 % з погашенням 28.10.2022*
19.07.2022 розміщено ОВДП на суму 2,87 млрд грн - *16,8 млн дол - під 4,5 % з погашенням 22.06.2023;* - *15,3 млн дол - під 4,0 % з погашенням 29.12.2022;* - *1,78 млрд грн - під 14 % з погашенням 05.07.2023;* *17,9 млн грн - під 10 % з погашенням 11.01.2023;* - *115,5 млн грн - під 9,5 % з погашенням 28.10.2022;* - *15,8 млн грн - під 9,5 % з погашенням 07.09.2022*
12.07.2022 розміщено ОВДП на суму 9,81 млрд грн - *6 млн дол - під 4,5 % з погашенням 22.06.2023;* - *183,8 млн дол - під 4 % з погашенням 29.12.2022;* - *140,6 млн дол - під 3,5 % з погашенням 13.10.2022;* - *98 млн грн - під 11 % з погашенням 05.07.2023;* - *15 млн грн - під 10 % з погашенням 11.01.2023;* - *30,6 млн грн - під 9,5 % з погашенням 28.10.2022*
05.07.2022 розміщено ОВДП на суму 0,13 млрд грн - *32,45 млн грн - під 11 % з погашенням 05.07.2023;* - *13,7 млн грн - під 10 % з погашенням 11.01.2023;* - *81,8 млн грн - під 9,5 % з погашенням 28.10.2022*

Рис. 6. Розміщення і залучення коштів від ОВДП [12]

З огляду на всі ці причини у липні 2022 року уряд України ініціював звернення до держателів (кредиторів) українських облігацій зовнішньої державної позики та державних деривативів про можливість відстрочення погашення облігацій і виплат відсоткового доходу, а також про відстрочення

виплат за державними деривативами 2023 р., перегляд строку обігу державних деривативів, прав викупу таких цінних паперів і можливості зменшення розміру базової суми за звітний 2023 до максимум 0,5 % валового внутрішнього продукту [13; 14].

Урядом запропоновано відтермінувати сплату зобов'язань на 24 місяці. 10 серпня стало відомо, що власники Єврооблігацій схвалили рішення про відтермінування сплати Україною боргу терміном до двох років.

Зокрема, за інформацією Міністерства фінансів України, на ринку перебуває 13 випусків єврооблігацій України номінальною вартістю $17,26 млрд та 2,25 млрд євро.

Водночас до липня 2024 року погашенню підлягає три випуски єврооблігацій України на загальну суму $3,1759 млрд (1 вересня 2022 року – на $912,35 млн, 1 вересня 2023 – на $1 млрд 355,23 млн та 1 лютого 2024 – на $750 млн). Крім того, за єврооблігаціями України впродовж наступних 24 місяців будуть нараховані відсотки приблизно на суму $3 млрд.

Тому відтермінування погашення і сплати відсотків за цими борговими цінними паперами надасть можливість зекономити трохи більше $6 млрд, що можуть бути спрямовані на фінансування нагальних потреб (воєнну та соціальні сфери), ефективного обслуговування і сплати за внутрішніми борговими зобов'язаннями.

Такі рішення, прийняті на користь нашої держави, сприятимуть підвищенню фінансової стійкості та рівня платоспроможності України, дадуть змогу уряду більш ефективно виконувати власні зобов'язання. Проте у майбутньому через об'єктивні макроекономічні причини: кратне зростання оборонних і соціальних видатків та дефіциту бюджету – варто очікувати зростання боргового навантаження. Фактично рішенням про відтермінування уряд ніби намагається відтягнути час, необхідний для подолання економічної кризи і досягнення достатнього рівня фінансової стійкості, що дозволить у майбутньому ефективно виконувати власні боргові зобов'язання навіть за умови значного зростання боргового навантаження.

Висновки. Отже, проаналізувавши боргову політику України в період війни, можна констатувати, що в результаті повномасштабного вторгнення росії нашій країні було завдано значних проблем, зокрема у сфері державних фінансів. Це призвело до неможливості самостійно, за рахунок власних надходжень виконувати державою взятих на себе зобов'язань, що кратно зросли в результаті збільшення потреб на фінансування воєнних та соціальних цілей. Через це уряд був змушений вдатися до більш інтенсивного залучення боргових інструментів. Це зі свого боку призвело до значного зростання боргового навантаження і потреби відтермінувати та розстрочити наявні боргові зобов'язання. Вважаємо, така політика уряду абсолютно виправдана, що дозволило забезпечити фіскальну стійкість та уникнути краху фінансової системи України, яка в надзвичайно важких умовах продовжує працювати і виконувати покладені на неї функції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Черничко С. Ф. Державний борг України: тенденції та ризики. *Економічний аналіз*: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль: Економічна думка, 2013. Том 14, № 1. С. 355–360.

2. Руда О. Л. Державний борг України на сучасному етапі розвитку. *Економіка та держава*. 2015. № 3. С. 64–67.

3. Лисяк Л. В. Роль і значення державного боргу в грошово-кредитній та податковій політиці України. *Світ фінансів.* 2016. Вип. 3. С. 16–26.

4. Сальникова Т. В. Державний борг України: оцінка та напрями підвищення ефективності управління. *Університет митної справи та фінансів. Економічний вісник університету*. 2017. Випуск № 33/1. С. 385–394.

5. Федорович І. М. Формування та обслуговування державного боргу України: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.08. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 239 с.

6. Структура державного боргу України / Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg (дата звернення: 01.10.2022).

7. Марчак Д., Маркуц Ю, Маршалок Т. Бюджетний барометр – червень 2022. *Вокс Україна*. URL: https://voxukraine.org/byudzhetnyj-barometr-cherven-2022/ (дата звернення: 04.10.2022).

8. Боргові платежі та прогнози. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-prognozi (дата звернення: 03.10.2022).

9. Оперативні дані Міністерства фінансів України про стан виконання державного бюджету у червні 2022 року / Міністерство фінансів України. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/u_chervni_2022_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biudzhetu_nadiishlo_973_mlrd_griven-3509 (дата звернення: 05.10.2022).

10. Світовий банк: ВВП України зросте на 2,1 % у 2023 році після падіння на 45,1 % у 2022-му. *ФінБаланс.* URL: https://finbalance.com.ua/news/svitoviy-bank-pohirshiv-prohnoz-zrostannya-hlobalnoho-vvp-do-29-vkazu-na-riziki-stahflyatsi (дата звернення: 28.09.2022).

11. Інфляційний звіт, липень 2022 р. / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2022-roku (дата звернення: 01.10.2022).

12. Оголошення та результати аукціонів / Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniv (дата звернення: 07.10.2022).

13. Про здійснення у 2022 році правочинів з державним боргом / Кабінет Міністрів України. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zdiisnennia-u-2022-rotsi-pravochyniv-z-derzhavnym-borhom-i190722-805 (дата звернення: 07.10.2022).

14. Про здійснення у 2022 році правочину з державними деривативами / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2022-%D0%BF#Text (дата звернення: 04.10.2022).

REFERENCES

1. Chernychko, S. F. (2013). Derzhavnyi borh Ukrainy: tendentsii ta ryzyky [The state debt of Ukraine: trends and risks]. *Ekonomichnyi analiz*: zb. nauk. prats – Economic Analysis: collection of scientific works, 1, 355–360 (Vol. 14). Ternopil: Ekonomichna dumka [in Ukrainian].

2. Ruda, O. L. (2015). Derzhavnyi borh Ukrainy na suchasnomu etapi rozvytku [State debt of Ukraine at the present stage of development]. *Ekonomika ta derzhava* – Economics and the State, 3, 64–67 [in Ukrainian].

3. Lysiak, L. V. (2016). Rol i znachennia derzhavnoho borhu v hroshovo-kredytnii ta podatkovii polititsi Ukrainy [The role and importance of public debt in monetary and tax policy of Ukraine]. *Svit finansiv* – World of Finance, 3, 16–26 [in Ukrainian].

4. Salnykova, T. V. (2017). Derzhavnyi borh Ukrainy: otsinka ta napriamy pidvyshchennia efektyvnosti upravlinnia [State debt of Ukraine: assessment and directions for improving the management efficiency]. *Universytet mytnoi spravy ta finansiv.* Ekonomichnyi visnyk universytetu – University of Customs and Finance. Economic Herald of the University, 33/1, 385–394 [in Ukrainian].

5. Fedorovych, I. M. (2016). Formuvannia ta obsluhovuvannia derzhavnoho borhu Ukrainy [Formation and servicing of the state debt of Ukraine]. (Thesis: 08.00.08). Ternopil: TNEU [in Ukrainian].

6. Struktura derzhavnoho borhu Ukrainy / Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg (data zvernennia: 01.10.2022) [in Ukrainian].

7. Marchak D. Markuts Yu, Marshalok T. Biudzhetnyi barometr – cherven 2022. *Voks Ukraina.* URL: https://voxukraine.org/byudzhetnyj-barometr-cherven-2022/ (data zvernennia: 04.10.2022) [in Ukrainian].

8. Borhovi platezhi ta prohnozy / Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: https://mof.gov.ua/uk/borgovi-platezhi-ta-prognozi (data zvernennia: 03.10.2022) [in Ukrainian].

9. Operatyvni dani Ministerstva finansiv pro stan vykonannia derzhavnoho biudzhetu u chervni 2022 roku / Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: https://www.mof.gov.ua/uk/news/u_chervni_2022_roku_do_zagalnogo_fondu_derzhavnogo_biudzhetu_nadiishlo_973_mlrd_griven-3509 (data zvernennia: 05.10.2022) [in Ukrainian].

10. Svitovyi bank: VVP Ukrainy zroste na 2,1 % u 2023 rotsi pislia padinnia na 45,1 % u 2022-mu. *FinBalans.* URL: https://finbalance.com.ua/news/svitoviy-bank-pohirshiv-prohnoz-zrostannya-hlobalnoho-vvp-do-29-vkazu-na-riziki-stahflyatsi (data zvernennia: 28.09.2022) [in Ukrainian].

11. Infliatsiinyi zvit, lypen 2022 r. / Natsionalnyi bank Ukrainy. URL: https://bank.gov.ua/ua/news/all/inflyatsiyniy-zvit-lipen-2022-roku (data zvernennia: 01.10.2022) [in Ukrainian].

12. Oholoshennia ta rezultaty auktsioniv / Ministerstvo finansiv Ukrainy. URL: https://mof.gov.ua/uk/ogoloshennja-ta-rezultati-aukcioniv (data zvernennia: 07.10.2022) [in Ukrainian].

13. Pro zdiisnennia u 2022 rotsi pravochyniv z derzhavnym borhom / Kabinet Ministriv Ukrainy. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zdiisnennia-u-2022-rotsi-pravochyniv-z-derzhavnym-borhom-i190722-805 (data zvernennia: 07.10.2022) [in Ukrainian].

14. Pro zdiisnennia u 2022 rotsi pravochynu z derzhavnymy deryvatyvamy / Verkhovna Rada Ukrainy. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2022-%D0%BF#Text (data zvernennia: 04.10.2022) [in Ukrainian].

ISSN 2617-5940

ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ЗБІРНИК наукових праць

ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

ЕЛЕКТРОННЕ НАУКОВЕ ВИДАННЯ № 2 2022

ISSN 2617-5940

Державний податковий університет

Збірник наукових праць Державного податкового університету

Електронне наукове видання № 2, 2022

УДК 33 + 657

Збірник наукових праць Державного податкового університету : електронне наукове видання (категорія Б) [Електронний ресурс] / гол. ред. Т. Паєнтко; Державний податковий університет. 2022. № 2. Режим доступу: https://dpu.edu.ua/zbirnyk-naukovykh-prats-derzhavnoho-podatkovoho-universytetu. Заголовок з екрана.

Журнал розміщено в профільних міжнародних наукометричних базах даних, репозитаріях та пошукових системах:

- **Vernadsky National Library of Ukraine**
- **Google Academy**
- **Crossref**
- **The European Reference Index for the Humanities and the Social Sciences**
- **(ERIH PLUS)**
- **CiteFactor**
- **MIAR**
- **Open Academic Journals Index**
- **INFOBASEINDEX**
- **Turkish Education Index**

Затверджено Вченою радою Державного податкового університету (протокол № 6 від 24 листопада 2022 року)

Редакційна колегія не завжди поділяє позицію авторів.
За точність викладеного матеріалу відповідальність покладено на авторів.
Рукописи рецензуються редакційною колегією та перевіряються в системі унікальності текстів «UNICHECK».
Зміни тексту та скорочення, що впливають на зміст матеріалів, а також їх перейменування вносяться редакцією за погодженням авторів.
У разі передруку матеріалів посилання на «Збірник наукових праць Державного податкового університету» обов'язкове.

Адреса редакції: вул. Університетська, 31, м. Ірпінь, Київська обл., 08201, Україна

E-mail: 32.10@dpu.edu.ua

Вебсайт (вебсторінки) наукового видання:

https://dpu.edu.ua/zbirnyk-naukovykh-prats-derzhavnoho-podatkovoho-universytetu

Редакційна колегія:

голова редколегії: **Паєнтко Тетяна**, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
відповідальний секретар:
Гордей Оксана, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*

Склад редакційної колегії:

Барін Кумар Рой, *PhD, Коледж Маулана Азад, Калькутта (Індія)*
Бедринець Мирослава, *кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Бедіанашвілі Гіві, *доктор економічних наук, Інститут досліджень економічних та соціальних проблем глобалізації Європейського університету Грузії (Грузія)*
Белінська Лариса, *доктор економічних наук, Вільнюський університет (Литва)*
Береславська Олена, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Білик Олена, *доктор наук з державного управління, доцент, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна)*
Боссіо Флавіо, *PhD, Parthenope Університет Неаполю (Італія)*
Глонті Владімер, *доктор наук, Державний університет імені Шота Руставелі (Грузія)*
Гулей Анатолій, *доктор економічних наук, професор, Українська міжбанківська валютна біржа, Західноукраїнський національний університет (Україна)*
Гусятинський Микола, *кандидат технічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Дзюбинська Агнешка, *PhD, Економічний університет у Катовицях (Польща)*
Ед-Давалі Сліман, *PhD, Національна школа комерції і менеджменту, Університет Chouaib Doukkali (Марокко)*
Зекірі Юзуф, *PhD, Південно-східний європейський університет (Республіка Північна Македонія)*
Коваленко Юлія, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Кола Форцім, *PhD, Університет Марліна Барлеті (Албанія)*
Мартиненко Валентина, *доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Маршалок Тарас, *доктор економічних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет (Україна)*
Онишко Світлана, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Петруці Рафаель, *PhD, Віденський університет економіки і бізнесу (Австрія)*
Проскура Катерина, *доктор економічних наук, професор, Київський науково-дослідний інститут судових експертиз (Україна)*
Сагаян Мартін, *PhD, Карунський технологічно-науковий інститут (Індія)*
Слюсарева Людмила, *доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Стежко Надія, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Унинець-Ходаківська Валентина, *кандидат економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Хасан Рохаіл, *PhD, Технологічний університет PETRONAS (Малайзія)*
Ховрак Інна, *доктор економічних наук, доцент, Державний податковий університет (Україна)*
Чуницька Ірина, *доктор економічних наук, професор, Державний податковий університет (Україна)*
Шимберова Іветта, *PhD, Технологічний університет Брно (Чехія)*
Язлюк Борис, *доктор економічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет (Україна)*
Які Анджей, *доктор наук, Краківський економічний університет (Польща)*

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ ДЕРЖАВНОГО ПОДАТКОВОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Спеціальності: 051 «Економіка», 071 «Облік і оподаткування», 072 «Фінанси, банківська справа та страхування», 073 «Менеджмент», 075 «Маркетинг», 281 «Публічне управління та адміністрування»

Засновник та видавець

Державний податковий університет

Електронне наукове видання № 2, 2022

УДК 33 + 657

ЗМІСТ

Гордей О., Рябокінь М., Новицька О., Котух Є., Козій Н.
Особливості складання пропозицій до прогнозу бюджетів об'єднаних територіальних громад 6

Джалагонія Д., Папаскуа Ю., Тезіашвілі Л., Кучма О.
Тенденції гармонізації податку на додану вартість до вимог ЄС у Грузії 39

Онишко С., Бєлін В.
Актуалізація і динаміка розвитку деглобалізаційних процесів та їх впливу на формування економічної політики 66

Маршалок Т., Мискін Ю.
Боргова політика України в умовах воєнного стану 81

Мельничук Г., Ткаченко В.
Теоретико-методичні аспекти податкового планування на підприємстві 97

Лаговський В., Немировська О.
Діджіталізація економіки як тенденція суспільного розвитку 117

Яценко І.
Тренди розвитку ринку інвестиційних фінансових послуг України в умовах системної дестабілізації 138

Ніжегородцев В., Петренко Л.
Цифровий інструментарій кадрової складової системи економічної безпеки підприємства 155

CONTENTS

Hordei O., Ryabokin M., Novytska O., Kotukh E., Koziy N.
Features of Compiling Proposals for Forecasting the Budgets
of the United Territorial Communities 6

Jalagonia D., Papaskua I., Teziashvili L., Kuchma O.
Trends in the Harmonization of Value Added Tax
to EU Requirements in Georgia 39

Onyshko S., Belin V.
Actualization and Development Dynamics of Deglobalization Processes and
their Influence on the Formation of Economic Development 66

Marshalok T., Myskin Yu.
Ukraine's Debt Policy under Martial Law 81

Melnychuk G., Tkachenko V.
Theoretical and Methodological Aspects of Tax Planning at the Enterprise 97

Lagovskyi V., Nemirovska O.
Digitalization of the Economy as a Trend of Social Development 117

Yatsenko I.
The Development of Investment Financial Services Trends
of Ukraine in Conditions of Systemic Destabilization 138

Petrenko L., Nizhegorodtsev V.
Digital Toolkit of the Personnel Component
of the Economic Security System of the Enterprise 155